

När dagsfrågor dryftas /

Jäderin, Axel,

53 E a br. 1911



National Library
of Sweden

JÄDERIN, AXEL VILHELM

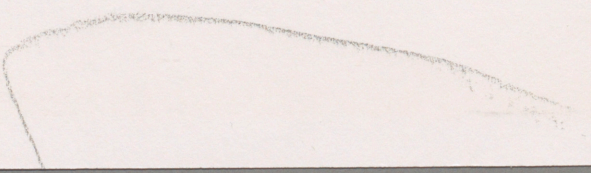
Sv. Saul.

Polit.

Sv.

(P.Y.)

1911



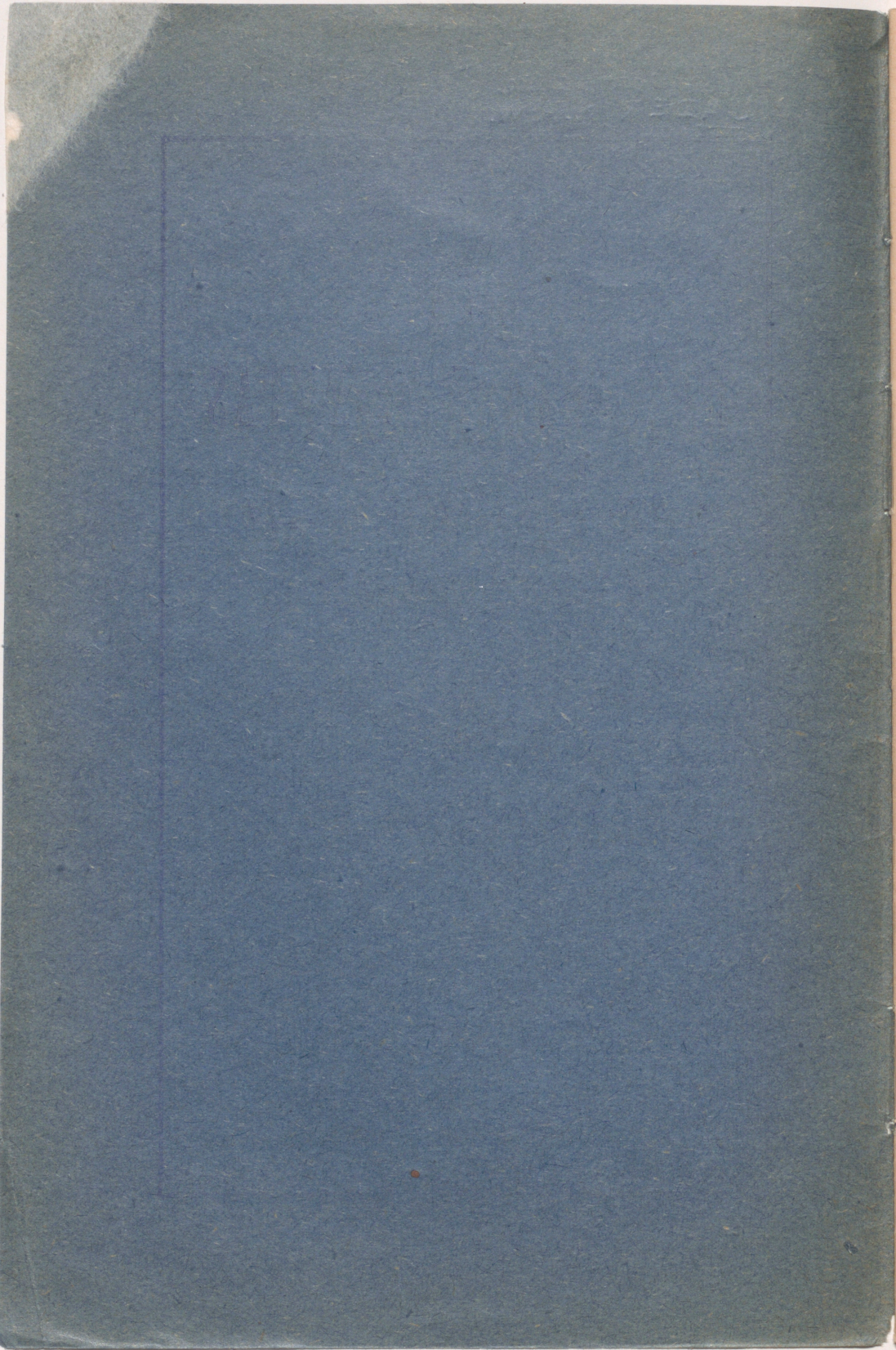
JÄDERIN A. W.

Samt
30
(24)
111

NÄR
DAGSFRÅGOR DRYFTAS
AF MENIGE MÄN

I NORRLÄNSK BYGD





JÄDERIN. A.W.

NÄR
DAGSFRÅGOR DRYFTAS
AF MENIGE MAN

I NORRLÄNSK BYGD



STOCKHOLM
SVENSKA POLKFÖRBUNDETS TRYCKERI A.-B.

1911



MANE EDIFICATA



Svensk-amerikanen och handelsmannen.

Nordin var född och uppfostrad i Norrland. Liflig till lynnet, såsom norrlänningarna vanligen äro, gaf han sig af till Amerika, såsnart han exercerat beväring. Han skötte sig bra, men började längta hem och återvände till sin födelsebygd med litet pengar på fickan och erfarenhet om både ett och annat. Han köpte sig ett litet hemman, som han skötte med hjälp af hustrun och pojkarna. Då det var tid, skaffade han sig extra förtjänst genom att göra handräckningar åt folk vid den närbelägna järnvägsstationen. Om han inte behöfde det, så var det bra, att sparbankspengarna växte.

En dag — det var på försommaren i år — hade han flera timmar sågat ved nere vid stationen och hade haft god tid att fundera. Det var också något att tänka på; ty han hade varit på de politiska möten som hållits i trakten. Han hade hufvudet fullt af hvad han fått till lifs. På det ena stället hade talaren berömt regeringen och sagt, att hvar och en, som vill ett lugnt och sansadt framåtskridande utan socialistiska ingrepp i äganderätten o. s. v., måste rösta på en moderat kandidat. På det andra mötet hade talaren sagt, att den Lindmanska regeringen var den största olycka för landet och att hvarje god medborgare bör göra allt för att få bort denna landsfördärfliiga regering, och det kunde endast ske, om liberalerna finge makten i riksdagen. Hvad skulle han tänka om detta?

— Inte har jag haft det på något sätt svårt på sista tiden, sade han för sig själf, och inte heller annat folk, efter hvad jag kan tycka. Skatterna ha inte varit värre nu än de varit förut, och förtjänsterna ha varit bra, om

man velat lägga manken till och arbeta. Jag kan inte se, att höga vederbörande gjort oss någon förgelse eller något intrång. Arbetarna ha också haft bra förtjänster, så att de väl kunnat spara något, som jag gjorde, då jag var i Amerika. Ingen hindrar dem heller att strejka för att få mera. Rösträtt ha de också fått. Men det är klart, att de aldrig bli nöjda, så länge de regeras af socialisterna. De vilja naturligtvis ha bort regeringen och få statsråd från Folkets hus; men aldrig i lifvet går jag deras ärenden. Ja, som sagdt, jag är ej missbelåten för min del, men det kan ju hända, att de höga herrarna gjort några fel på andra håll, fastän vi icke haft ondt däraf. Då det blir slut med sägningen, skall jag språka ett tag med Wågman i handelsboden.

Wågman var barndomsvän med Nordin. Han hade kommit sig upp, hade en handelsbod i eget hus och dessutom ett ganska stort hemman i byn. Det var därför ej underligt, att han ville räknas bland herrarna, men han var icke för hög att behålla vänskapen med Nordin liksom förr.

Nordin klef med säkra steg in till handelsmannen, som var ensam i boden, och hälsade. Sedan de slagit sig ned på en bänk, började Nordin:

— Nu skall vi ha riksdagsmannaval igen. Hvad tänker du rösta med för en lista?

— Med den liberala naturligtvis — blef svaret; ty jag är frisinnad och det har jag alltid varit.

— Ja, det är jag också. Jag har varit i Amerika, och där håller man styft på friheten. Jag tål icke, att någon sätter sig på näsan på mig. Jag vill ha rätt att säga hvad jag vill och ställa med mina saker som jag själf behagar. Skulle någon fogde eller någon annan få lof att lägga sig i mina angelägenheter, som det brukas i Ryssland, då skulle jag på ögonblicket vara med om att skaffa annan ordning i landet. Men här i Norrland ha vi vår frihet, och, intet annat än jag vet, är det likadant i andra landsändar. Jag kan inte se, att vi behöfver begära mera frihet än vi ha. Eller kanske vi skulle ha sådan frihet, som socialistynglingarna begära, att sätta sig öfver lag och rätt i landet?

— Det är inte alls det, som det är frågan om. Det är, som du vet, partier i riksdagen, och det är fråga om, hvilket parti man skall hjälpa att få makten. Vi som äro förståndiga kunna naturligtvis icke tåla socialisterna, som vilja vända upp och ned på allting och icke ge sig till tåls, förr än de bli herrar i landet. De hata dig och mig lika mycket som de hata bolagen, och om de komme till makten, finge vi nog gå ifrån våra gårdar, fastän de för närvarande säga, att de skola låta bönderna vara i fred. Men det finnes ju två andra partier. Högerpartiet består af kapitalisterna, de stora godsägarna och fabrikanterna och alla höga ämbetsmän, men vänsterpartiet af det egentliga folket, bönder och medelklassen. Ha inte norrlänningarna alltid tillhört det folkliga partiet?

— Den där uppdelningen i partier var nog inte så riktig. Hvert hörde norrlänningarna tidigare? Jo, till landtmannapartiet, men landtmännen i riksdagen hålla numera inte ihop. De flesta höra till högerpartierna; men en del bönder höra, som du vet, till samlingspartiet. Så är det också med herrarne, somliga gå åt höger och andra åt vänster. Det är nog en annan skillnad än den du tänker.

— Ja, men liberalerna äro de som arbetat för likställighet. Hur ha de icke arbetat för utsträckning af rösträtten? Och annat nyttigt ifrå de också för, såsom t. ex. att alla barn skola gå i samma skola.

— Det kan nog vara sannt, att liberalerna drifvit på i rösträttsfrågan; men det blef i alla fall den nuvarande regeringen som tog saken om hand och gick längre än liberalerna någonsin föreslagit. Den åstadkom inte bara allmän politisk rösträtt utan också en genomgående kommunal rösträttsreform.

— Jag har läst igenom alla programmen i år, fortsatte Wågman, och det får jag säga, att mycket lofva de valmännen allesammans, men nog kan man se, att det liberala partiet vill göra mest för folket.

— Ja vet du, min gode Wågman, jag har varit med om så många ting, att jag icke fäster mig så mycket vid, att man lofvar så rundligt. Det är icke sagdt, att man kan komma ut med alla granna löften. Och sedan kan

det vara mycket, som låter bra, men vore ganska betänkligt, om det skulle bli verklighet. Så t. ex. kvinnans rösträtt, som det liberala programmet vill genast införa. Är det den punkten, du tycker så bra om?

— Nej, jag tror vi dröjer. Jag har verkligen inte här på trakten träffat någon, som är angelägen därom.

— Det gäller nog om flera ting, som man från radikalt håll eftersträfvat. Det finns t. ex. en herre här i landet, som lofvar mycket bra saker. Få se, om du vill gå med på hans planer! Han heter Johan Hansson från Filipstad. Han lofvar att afskaffa alla tullar, ersätta alla brännvinsmedel, som gå till stat och kommun, så att rusdrycksförbudet skall kunna införas, skaffa pengar till ålderdomspensionering m. m., om man blott vill gå med på hans jordvärdeskatt. Man skulle pålägga jord- och tomtägare en särskild skatt på öfver 100 miljoner om året; därigenom skulle man få möjlighet att afskaffa nästan alla andra skatter. Det kommer han med på fullt allvar och får folk med sig; men jag tror vi betacka oss för sådana reformer. Om jag inte hade så mycket jord, som jag kan lägga på tummen, skulle jag ändå inte tycka det vara någon rättvisa. Grundskatterna klagades bort, men detta vore tio gånger värre. Eller hvad säger du, som har så mycket jord?

— Jag kan bara inte förstå, huru man kommer med sådana galenskaper.

— Ja, ser du, Wågman, då jag hörde programmen, tänkte jag: Kanske det händer oss det sprattet, att de stora reformerna, som Staaff och Starbäck m. fl. lofva oss och som skulle vara så nyttiga för landet, ha med sig ett påhäng, när det kommer till kritan, som klämmer till lika hårdt som Johan Hanssons hundra miljoner. Vi hade då kommit ur askan i elden. Därför frågar jag icke mycket efter programmen.

— Då menar du, Nordin, att man i stället skall döma både riksdagsmän och partier efter hvad de uträttat och gjort landet för nytta?

— Ja, jag menar ungefär det. Och jag skall säga Wågman uppriktigt, att jag inte förstår mig på de liberala bönderna från Norrland. Hemma äro de ju lugna

och förståndiga karlar som vi båda. Man hör intet bråk och krångel vid stämmor och andra affärer, och alla komma bra öfverens, så att man inte kan se på dem, hvilket parti de tillhöra. Men då de komma till riksdagen, är det som en omvänd hand. Är det något rabalder å färde, alltid skola de vara med. Då herrarna på den liberala sidan ställa till anfall mot regeringen, alltid skola de instämma. Jag tror det beror på, att de på förhand binda sig för hårdt till partiet. Sedan äro de tvungna att följa med, men det är stadsrepresentanterna, som hafva makten i partiet, och deras största glädje är att få ihop folk. Nu tyckas de ha satt sig i sinnet att få bort regeringen, och de fråga efter ingenting, bara detta kan lyckas. Det är därför, som de slagit sig i slang med socialisterna och dragit in de liberala bönderna i samma dåliga sällskap.

— Det är nog som du säger, att de vilja ha bort Lindman. Jag hörde det både först och sist på det liberala mötet, där jag var med. Men det kan man ju förstå. Han vill regera efter sitt eget hufvud och inte rätta sig efter, hvad Andra kammaren tycker, och det kan naturligtvis Staaff inte tåla. Och så lär han hålla med bolagen och de stora herrarna, men inte med folket.

— Ja, man skyller honom för det, men jag har aldrig kunnat få klart för mig, hvad det är för ondt han gjort. Det har ju blifvit allmän rösträtt till riksdagen, och i kommunen har det blifvit så, att ett stort bolag inte har mer att säga än en bonde med ett ordentligt hemman. Och kronoskatterna ha ju blifvit omändrade på sista åren, så att de rika klämmas efter mera än förut, men de fattiga få mindre debetsedlar. Det ha vi att tacka regeringen för, och det tycker jag ej är så dåliga meriter. Och så vet man aldrig, om man får bättre i stället.

— Visst vet jag att Lindman är en duktig karl. Vi känner honom bra på den här orten och tycker om honom också, men nu har han suttit för länge på platsen. Man kan ju säga, att han körde bort Staaff för fem år sedan. Sedan har Staaff gått utan plats och väntat, och det vore inte för tidigt, att Lindman nu finge sitt afsked. Han kan nog göra nytta på annat håll. Det lärer inte vara

brist på personer att sätta i regeringen. Nog måtte Staaff och David Bergström och Fridtjuf Berg och Starbäck vara karlar med både snille och kraft.

— Jag bryr mig bra litet om, att den eller den vill bli statsråd. Man skall ju först och främst se på hvad som är bäst för staten. Och jag kommer tillbaka till det, att jag icke vill vara med om att köra bort regeringen, utan att jag vet, att den gjort något fel. Jag har hört många bekanta, som tycka, att vi aldrig haft så bra regering i vår tid och att den gjort mycket särskildt för Norrland. Jämtar och västerbottningar äro storbelåtna att regeringen skaffade dem Inlandsbanan.

— Ja, tar du det på det viset, så träffade jag i förra veckan en bekant från Boden, som talade om de stora arbetena däruppe. Det är väldiga anläggningar vid Porjusfallen. När de bli färdiga, skall järnvägen drifvas med elektricitet, så att man slipper köpa stenkol, och kraft kan erhållas äfven för annat. Det blir också nya järnvägar i de trakterna. Och så sade han, att Lindman uträttade ett storverk, då han gjorde upp med det stora grufbolaget. Kronan fick utan att betala ett öre halfva grufvorna, och mera till, med rätt att efter 20 år lösa till sig resten. Genom den uppgörelsen skaffade sig staten stora inkomster utan något utlägg.

— På tal om vattenkraftsbyggnaderna, så kom regeringen i år med förslag om att göra en kraftstation vid Älfkarleby. Det var också en stor sak, som blir till nytta för hela den orten.

— Ja, fortsatte Wågman, om vi inte bara tänka på Norrland, så får landet stort gagn af de ofantliga anläggningarna vid Trollhättan, som regeringen bedrifver med sådan fart. Och hvilken stor nytta har icke landet af ångfärjorna till Tyskland? Snart skall man ju också börja bygga bibanor i Värmland och Dalarna.

— Nog kunde vi, afbröt Nordin, hålla på länge och väl och tala om hvad regeringen gjort för att hjälpa upp landets välmåga, och det är roligt, att du håller med mig i den saken. Jag kunde också tala om, att vi fått många bra lagar och förordningar på sista åren, om det vore tid att tala därom. Men det som jag grubblar på är detta:

hvad är det för synder man anklagar regeringen för? Kan du svara mig på den frågan?

— Det är nog många punkter, och jag vet inte, om jag kan göra redo för alltihop nu. Jag kan inte heller fortsätta att prata, ty jag ser, att det kommer en kund. Det är bäst att du frågar skolläraren om den saken. Han kan ge besked, så det duger, ty han har följt med och har lista på alla missgrepp, som de höga herrarna gjort, sedan de höggo för sig makten och äran och härligheten.

— Nå, vill du inte låta honom och mig komma hem till dig om söndag, så kan vi få höra hans visdom? Det skulle vara roligt.

Det var Wågman med om, och så skildes de för den gången.

På Wågmans veranda.

Nästa söndag på eftermiddagen infann sig efter aftal Nordin. Efter en stund kom äfven skolläraren Södergren och mottogs högtidligt. Man slog sig ned på den vackra verandan, där hvarjehanda traktering efter husets värdighet uppdukades. Sedan man tillräckligt talat om vädret och årstiden, började värden:

— Nordin och jag talade för ett par dagar sedan om riksdagsmannavalet. Nu ville vi äfven språka med Södergren härom. Nordin tyckes mena, att man inte behöfver bråka så mycket med förändringar, och frågar mig, hvad regeringen gjort för ondt, eftersom man säger, att det viktigaste af allt är att få bort den nuvarande regeringen.

— Om jag får lof att yttra mig, tog Södergren till orda, så måste man betrakta den politiska situationens dels som en strid om idéer, dels som en strid om personer. Personfrågan har blifvit så viktig, därför att man annars icke får fram de liberala reformerna. Vi måste bryta högerregementet i landet. Har kanske inte högern regerat länge-nog? Det är sannerligen på tiden, att liberalerna få visa, att de kunna uträtta något, och refor-

merna skola naturligtvis gå i raskare fart, om vänstern får makt i riksdagen och om man får en vänsterregering.

— Ja, det kan man tänka sig, inföll Nordin. Jag vill bara framhålla, att ganska många frisinnade reformer genomförts under vår tid. För resten skall jag erkänna, att liberalerna i många fall haft stor förtjänst om dem *utan* att de setat i regeringen. De ha nämligen verkat som en pådrifvande kraft. Å andra sidan visar samma förhållande att högern visst icke motsätter sig reformer, när den finner dem mogna. Men det kan man ju tänka sig, att många frågor äro så omfattande och invecklade, att det visst inte är underligt, om de falla både första och andra gången de framläggas. Riksdagens ledamöter kunna behöfva tid att sätta sig in i frågorna, och det kan ju finnas många anmärkningar att i förstone göra. Låt oss t. ex. tänka på ålderdomsförsäkringen, som står på alla partiens program. Den har ju varit före två gånger förut men fallit. Jag tror alldeles inte, att detta betyder motvilja mot saken. Mer den är ju så omfattande, att säkerligen många anmärkningar kunnat göras mot de tidigare förslagen. Bara det att den nuvarande kommittén hållit på med sitt arbete i fyra år och ännu ej är färdig måtte väl visa, hur svårlöst frågan är; men vi skola väl hoppas, att den nu snart blir löst. Jag menar emellertid att ett *nej* till en viss reformfråga, i synnerhet om den är af invecklad beskaffenhet, alldeles icke *behöfver* vittna om reformfientlighet. Men hvad är det för reformer, som man just nu är så angelägen att drifva igenom?

— Vi ska gå till programmet, svarade Södergren. För det första äro liberalerna ej nöjda med rösträttsreformen. Man vill ha bort en hel del begränsningar i rösträtten. Många vilja sålunda ha bort krafvet på fullgjord skatteplikt, fast därom står ej något uttryckligt i programmet ännu. Däremot säges det ifrån, att bolage ej skola ha någon rösträtt i kommunen, och programmet säger, att politisk valrätt och valbarhet måste snarast möjligt och utan förhållande utsträckas till kvinnorna.

— Det vore väl det orättvisaste, som kan finnas, inföll Nordin, om de som ej betala sina utskylder skulle

ha rösträtt. Man måste väl fordra af hvar och en, att han först och främst gör rätt för sig. Jag kan inte tänk mig, att man har sådan rösträtt i andra länder.

— Efter min mening, sade Wågman, kan det väl icke vara klokt att så snart börja ändra lagen. Vi ska väl först se, huru den verkar. Det var minnsann icke liten utsträckning, som gjordes, i synnerhet i kommunen. Och hvad beträffar bolagen, så tycker jag, att, då de ofta betala det mesta af utskylderna, är det väl rättvist, att de ha åtminstone 40 röster, då en vanlig arbetare har 10 röster eller mera. Kvinnorna vill jag nog unna rösträtt; men jag undrar storligen, om det ändå kan vara så brådt om med den saken.

— Det tyckes inte vara så mycket med din liberalism, svarade Södergren. Skall rösträtten vara allmän, så skall den också vara allmän.

— Men jag skall säga dig, min bror, att de liberala bönderna på den här trakten tänker i dessa frågor lika som jag tänker.

— Sedan kommer jag till försvarsfrågan, fortsatte Södergren. Försvaret är alldeles för dyrt, och det måste ske ändringar. Men regeringen vill inte gå in på det, och Första kammaren drifver nu som i alla tider på nya utgifter år från år. Det kan inte bli någon förnuftig försvarsplan, så länge högern skall regera landet. Har jag inte rätt i det, Wågman?

— Jo, visst tycker jag så att kostnaderna till försvaret äro stora. Men jag tror, att den här saken får inte tas för lättvindigt. Det är nog inte så, att vi kunna undgå kriget, bara vi själfva visa oss fredliga. Tänk bara på den här Marockofrågan, som nu synes så brännande mellan Tyskland å ena sidan och Frankrike-England å den andra. Brakar kriget lös, ja då måste ju Ryssland följa sin bundsförvant Frankrike. Österrike-Italien skulle sedan ryckas med Tyskland. Kriget skulle låga öfver hela vår världsdel och särskildt flamma rundt om våra kuster. Det kanske inte blefve så lätt att då gå fri. Och framför allt får jag säga, att det vore betänkligt att försvaga försvaret i Norrland. Här måste

man vara beredd på hvad som helst. Man skall inte inbillas sig, att det är bara för roskull ryssarna ordnar om allting i Finland. Då rörelsen är i gång, rullar den gärna vidare, om det ej finnes ett kraftigt hinder. Och finge vi ett krig på oss österifrån, äro vi då säkra på den västra gränsen? Hr Staaff har ju förklarat i våras i riksdagen, att han tog upp försvarsfrågan 1906 just med tanken på att man ej kunde känna sig lugn för den västra gränsen, i händelse fara hotade från annat håll.

— Jag är heller inte med om att försvaga försvaret i Norrland, inföll Nordin. Kan man stå till svarts med att draga in på öfningstiden för beväringen, se'n vi nu kommit upp till 8 månader, då alla andra folk ha ännu längre öfningstid? Jag tycker inte, att våra pojkar ta skada af exercisen, utan komma tillbaka raskare och hurtigare än förut.

— Det kan du säga, men pojkarna säga tvärtom. På ungdomarnas möten klaga de öfver, att de under så lång tid skola stå under ett odrägligt kommando. Man vill ha sin frihet i våra dagar.

— Ja, det är hvad ungsocialisterna predika. Men tror du inte, att det från dem skulle låta alldeles på samma sätt, om öfningstiden vore fyra månader i stället för åtta? Södergren har väl inte kommit så långt åt vänster, att han vill gå med socialisterna, hoppas jag.

— Nej, det förstås. Men kanske du, Nordin, hunnit så långt åt höger, att du ville rösta för den dyra F-båten?

— Jag har ingen röst därvidlag; men så mycket begriper jag, att Sverige måste ha krigsfartyg för att försvara sina långa kuster. Tänk hvilket elände, då ryssarna i gamla tider härjade och tände eld på kuststäderna! Och nu vore det mycket värre, sedan vi fått så stora städer och så mycken handel. Tänk, om alla vår brädgårdar tändes på och hela träexporten stoppade, utom att all annan sjöfart i Östersjön stängdes! Och en flotta ha vi haft i alla tider.

— Det nekar jag inte till, svarade Södergren; men däraf följer ej, att vi nu helt tvärt skola bygga ett fartyg, som kostar nära 12 miljoner.

— Man får ju erkänna, sade Wågman, att det nu är åtskilliga år sedan den sista pansarbåten byggdes och att det icke är bra med långa uppehåll. Jag har ju många hästar på min gård och är tvungen lägga på en eller två fölungar om året. Skulle jag hoppa öfver pålägget fem sex år, så blefve det dåligt ställdt, när de gamla skulle utrangeras. Det kunde naturligtvis hjälpas, om jag skaffade pengar och köpte några hästar. Men om flottan kommer i det läget, att många båtar bli utgamla eller föråldrade på en gång, så finnas inga att köpa, och nybyggnad tager flera år. Därför tror jag det är nödvändigt, att man undan för undan bygger och så underhåller flottan. Men huru många kanoner det skall vara eller huru långa båtarna skola vara, det begriper jag inte och kanske inte heller alla riksdagsmännen.

— Ni äro omöjliga att tala med. Skulle man tro på er, så blefve det nog ingen nedsättning i kostnaderna.

— Ja, svarade Nordin, svårt blir det nog att få försvaret billigare, då allt annat stiger. Jag hörde berättas, att en af liberalerna yttrat: "Nog komma vi att föreslå nya pansarbåtar, när vi komma till makten, men så länge Lindman regerar, säga vi nej till byggandet." I så fall behöfva de ej taga så illa vid sig, att båten nu i alla fall blef beslutad, så att arbetet kan börjas.

Nu tyckte patron Wågman, att de kunde behöfva litet kaffe igen. Sedan det var öfverstökadt, upptog Nordin ämnet.

— Nu får du taga itu med att afsätta regeringen, Södergren. Inte går det med rösträtten eller försvaret. Rösträtten tror jag vi låter vara som den är så länge, och försvaret får nog behållas, äfven om det skulle vara en liberal regering. Ser du, Södergren, vi bönder ha aldrig haft lust att själfva komma i regeringen, utan stå liksom utanför och se på, huru herrarna slitas om makten. Det är därför, som vi ha litet misstroende till bägge sidor. Då man hör det evinnerliga bråket med att regeringen skall bort, kommer man på tanken, att Staaff och hans vänner mera tänka på att komma till makten än att genomföra förbättringar i landets styrelse. Jag läste ett sannt ord i Dagens Nyheter: *hvem* som regerar betyder

ganska litet, men *hur* det regeras betyder allt. Jag ville därför ha klart för mig, om den nuvarande regeringen vanskött styrelsen och om någon kan svara för, att en ny regering skulle sköta sig bättre.

— Hvad som kan ske i framtiden, det kan ingen säga; men visst är, att en regering, som tillsättes ur det parti, som har majoritet i Andra kammaren, kan uträtta mera för det allmänna bästa, just därför att den har den allmänna meningen bakom sig. Regeringen bör därför bildas parlamentariskt, såsom man säger.

— Ja, då menar du, sade Wågman, att så länge som socialisterna rösta med liberalerna, så skall regeringen vara liberal, ty vi veta, att liberalerna inte på långt när ensamma ha majoritet i kammaren. Men om socialisterna skulle gå emot liberalerna, så att de förlora majoriteten, huru går det då?

— Ja, inföll Nordin, den där beprisade parlamentarismen passar oss kanske inte så bra. Har man en sådan partiregering, som den förutsätter, så finge statsråden mera än nu rätta sig efter partiet och krusa för riksdagsmännen i hvar minut. Om det kan vara till nytta för ärendena, är nog tvifvelaktigt. Som det nu är, kan regeringen behandla alla opartiskt och rättvist. Det passar bäst för det svenska folket. Vi ha goda exempel på att den nuvarande regeringen handlat på det sättet. Då det var fråga om den kommunala rösträtten, kan ingen tro, att den 40-gradiga skalan var i de stora fyrkammatorernas smak, utan tvärtom. Om de nya skattelagarna och Norrlandslagarna gäller nog något motsvarande. Således har regeringen icke gått något partis ärenden, men fått igenom många reformer, därför att man måste erkänna, att de varit rättvisa. Och för öfrigt skall man komma ihåg, att vi ha två kamrar i riksdagen efter vår författning, och om regeringen för sina förslag har stöd af riksdagen i sin helhet, kan den verka till full nytta för landet.

— Det kan vi väl vara ense om, sade Wågman, att man inte bör tänka på att göra tjänst åt några riksdagsherrar som vilja fram. Det bästa vi kan göra är att välja till riksdagsmän sådana, som icke blott äro kloka

och redbara, utan också äro själfständiga. Jag tycker att det är en ynkedom att höra, huru kandidater afge riktiga förbindelser att gå in i partiet och rösta på kommando. Men dra nu på med regeringens syndaregister, bror Södergren!

— Det är två viktiga anklagelsepunkter, som blefvo mycket omtalade på sin tid och som stå först i det liberala valuppropet. Den ena är att regeringen angrep utskottens rättigheter, den andra är att regeringen ej svarade på frågor i riksdagen. Baron Palmstierna, som var ledamot i ett utskott, hade kallat tillsammans underofficerare för att få höra deras mening om ett förslag om deras befordringsförhållanden m. m. Krigsministern hade då utfärdat en dagorder, att upplysningar från militären till utskott i riksdagen skulle gå genom regeringen, och statsministern Lindman hade hållit med honom och hänvisat till en paragraf, som säger att utskotten ha att vända sig till det statsråd, som konungen förordnat att gå riksdagen till handa. Vidare inträffade det, att Staaft, som är den mest betydande mannen i Andra kammaren, begärde svar af hr Lindman om två utnämningar och en annan gång, hvarför i ett ärende upplysningar icke blifvit inhämtade från kammarkollegium, men att statsministern icke brydde sig om att svara på frågorna. Detta ansågs såsom öfversitteri, som gjorde regeringen ovärdig riksdagens förtroende.

— Jag läste nog mycket i tidningarna om de där sakerna, men hvad nu beträffar den där baron Palmstiernas historia, så minns jag, att till och med en af de främsta liberala tidningarna, Göteborgs Handels-Tidning, dagen före dess behandling i riksdagen sade ifrån, att det var en riktig struntfråga, och det tycker jag med. Och minns jag inte orätt om kammarkollegiet, så kom det senare fram med de begärda upplysningarna, och då befanns det, att detta ämbetsverk i själfva verket inte hade med den berörda saken att skaffa. Det var väl då inte underligt att man ej infordrat några upplysningar därifrån.

— Ja, om det där icke är så viktigt, som man då tyckte, så var det en annan sak, där sjöministern begått

fel genom att öfverskrida anslaget till flottans öfningar. Detta var enligt Staaffs egna ord att trampa grundlagen under fötterna, bryta sin statsrådsed och befrämja rutenhet i förvaltningen.

— Det låter fasligt illa, menade Wågman. Men jag tyckte, att de försvarade sig rätt bra.

— Nåja, det blef visst upplyst, att det var inga pengar förskingrade eller så, men man hade missräknat sig på kostnader flera år. Man hade icke heller hållit reda på bristerna, och det hade till sist blifvit en stor summa. Nu hade man kommit underfund med bristen och att den berodde på gammal dålig bokföring och redovisning. Men se, ett statsråd får ej misstaga sig och skall hafva dugliga underordnade.

— Det är stora anspråk, afbröt Nordin. Jag har dock läst, att det gått till på samma sätt i 30 år, äfven på den tiden, då Staaff var statsminister. Det skulle nog gått på samma sätt, om det nu varit en liberal sjöminister, ty sjömän förstå föra fartyg, men äro ej professorer i bokföring. Nu kommer det i alla fall att bli bättre ordning för framtiden. Och inte tycker jag det kan finnas skäl att för misstag af en afgången sjöminister vilja afskeda dem, som nu sitta i regeringen.

Det blef nu en stunds tystnad. Sedan återtog Nordin:

— Om Södergren nu slutat med sina anklagelser, så vore skäl tala om, hvad en liberal regering kan komma att uträtta.

— Det finnes nog mera att anmärka på, svarade Södergren. Regeringen har inte intresserat sig nog för nykterhetssaken. Det lokala vetot är en programsak, som måste genomföras. Om regeringen arbetat därför, hade det nog kommit till stånd, men det har regeringen icke gjort. Kommer en liberal regering, blir det säkert förslag därom.

— Jag skall inte säga något emot lokalt veto. Om folket allmänt vill finna sig däri, så kan det gärna införas, och det lärer ingen regering motsätta sig. Men jag vill anmärka, för det första att det icke är någon liberal punkt, snarare tvångspolitik, och för det andra att

detta icke alls är någon partifråga. Jag känner många högermän, som äro ifriga på nykterheten, och många liberala, som hålla styft på spriten. Det finnes ju till och med de, som tala för rusdrycksförbud, men själfva begagna sprit.

— Ännu har jag en sak att förebrå regeringen, fortsatte Södergren, nämligen att den ej sökte i tid bilägga storstrejken år 1909. Hade regeringen ingripit, hade det nog slutat förr och många lidanden besparats. Det var nog så, att regeringen stod på arbetsgifvarnas sida den gången.

— Nej, inföll Wågman, jag uppfattar det i stället så, att regeringen inte ville ta parti för någondera sidan. Och jag tror för min del, att då en så stor strid kommit i gång, det var bäst, att den fick kämpas till slut. Hade striden afblåsts efter ett par veckor, så hade man antagligen börjat snart på nytt. Nu har det varit lugnt länge och väl, ehuru det alltid jäser, såsom synes af striderna med byggnadsarbetarna just nu.

— Min tro är, yttrade Nordin, att de goda och nyttiga reformerna i vår tid bana sig alltid väg. Ingen regering i vårt land, den må vara moderat eller liberal, önskar motsätta sig dem, då de hunnit mogna så, att folket är färdigt att mottaga dem, och ingen regering skulle heller kunna hindra deras genomförande, ty de hafva då en kraft, som är oemotståndlig. Men landet har endast skada af att drifva genom reformer för hastigt, innan tiden är mogen.

Tvärs öfver fälten.

Sedan skolläraren tagit afsked och gått hem till sig, togo sig Wågman och Nordin en promenad på ägorna. Det var för dem begge ett stort nöje att språka om, huru man skulle ställa för att få sina gårdar i bästa skick.

— Du har förbättrat din gård betydligt, sedan du köpte den, sade Nordin; men inte vore det mycket glädje med att nedlägga arbete och kostnader, om det inte vore

din egen gård. Om socialisterna finge bestämma, blefve du bara brukare af gården och finge ta emot instruktio-
ner om hur den skulle skötas.

— Ja, hvad skulle jag ha för intresse att knoga, om gården skulle dragas in till kronan eller kommunen, när jag slutar? Och det är i alla fall dit, som socialisterna vilja komma, om de också nu säga, att de ej vilja taga jorden från bönderna.

— Det finnes flera sätt att komma dit, om de få råda. Om aflöningarna på landet drifvas upp till samma höjd som i städerna och nya grundskatter läggas på jorden, som de nu predika om, blir det nog omöjligt både för dig och andra att behålla gårdarna.

— Vet du, Nordin, jag är verkligen ängslig för framtiden. Man säger, att det är dumt att ha socialistskräck, men jag får bekänna, att jag har den sjukan. Socialismen har blifvit som ett slags religion, och den drar till sig massor af folk. Jag vet visst, att en hel mängd af arbetarna, isynnerhet de äldre, inte fråga så mycket efter de nya lärosatserna, utan egentligen tänka på, att de vilja ha mera betaldt och större ledighet, men det är stora skaror, som äro rent fanatiska. De vilja bryta ned allting, få nya lagar, afskaffa kristendomen och äganderätten, införa republik och mycket annat. Ungsocialisterna vilja inte ha några lagar alls, utan att hvar och en skall få göra hvad han behagar. Får rörelsen fortgå, så tänker jag, att det blir ungsocialisterna, som ta makten inom partiet. De gå på värst och tycka, att de representera den verkliga socialismen. Det kan nog hända, att de ha rätt i den saken.

— Det tyckes gå åt det hållet. Nu få de också medhåll från folk, som ej tillhöra arbetarna och som borde förstå bättre.

— Jag har grubblat mycket öfver socialisterna. Det finnes nog flera slag af sådana. Utom de där äldre arbetarna, som jag inte vill kalla för riktiga socialister, så ha vi sådana, som äro socialister, därför att de hata de andra klasserna. De predika klasshatet och klasskampen, i stället för att man borde arbeta tillsammans och söka hjälpa hvarandra. Dit höra ungsocialisterna, som

ha så stort insteg öfverallt, icke minst i våra trakter. Men det finnes också en annan sorts socialister, som verkligen tro på, att socialismen skulle skapa ett paradys på jorden. De inbilla sig, att, om socialismen blir rådande, så att alla bli lika och den ena människan icke har mer än den andra, så skola människorna bli alldeles omskapade. Man skulle icke tänka på sig själf, utan på andra, och hvar en skulle anstränga alla sina krafter för att gagna samhället, så att alla skulle få det så bra som möjligt. På det sättet skulle alla missförhållanden i världen afskaffas. Det där är dock efter min mening rena hugs-kott. Ligger det kanske inte i själfva människonaturen, att hvar och en vill hafva sitt och förvärfva för sig och de sina så mycket som möjligt?

— Jo, det vet väl hvar och en. Och efter hvad jag begriper, känner nog också hvarenda socialist i sitt hjärta, att han gärna skulle vilja hafva något som sitt eget.

— Hur är det i Amerika? Är det på samma sätt där som här?

— Då jag var där, hade den socialistiska rörelsen ej börjat i det landet, och den har ej heller nu vidare framgång. Det är annat slags folk därute. Man har inte smak för att lyda under fackföreningars kommando och rätta sig efter hvad andra på möten kunna bestämma. Därför går man hellre sin egen väg, och hvar och en tänker och handlar för sig själf. Den som har snille och duglighet på det ena eller andra området arbetar sig fram och tager för sig hvad han kan. Jag får dock säga, att man där gått för långt åt andra hållet och alltför ofta behandlar andra människor hjärtlöst. Skulle man emellertid efter socialistprogrammet förbjuda folk att drifva affärer för egen räkning, komme allt snart att stå stilla. Tänk hvad Sverige skulle varit rikt, om alla arbetade så hårdt hos oss som i Amerika!

Sågverksarbetarens syn på tingen.

Wågman fick nu se en arbetare komma emot dem på vägen och sade:

— Där kommer Svensson vid sågverket. Det kunde vara roligt höra, hvad det är för slags socialist.

De ropade honom an, och han stannade.

— God dag, Svensson, sade Wågman, vi språkade om socialisterna. Vill Svensson säga oss, hvarför han är socialist?

— Därför att jag vill ha mera betaldt.

— Huru mycket vill Svensson ha?

— Jag har nu 40 öre i timmen, men jag vill ha 50 öre.

— Nå, om bolaget ökar på till 50 öre, är ni då nöjd?

— Nej, då vill jag ha 60 öre eller åtminstone ett par öre för hvar gång, vi gör upp aftal.

— Men socialisterna äro inte nöjda med att få högre timpenningar. De vilja ha bort bolagen och alla fabrikanter och stora landtbrukare och handlande, och sedan skulle det drifvas för samhällets räkning. Tror Svensson, att det kunde betala mer än bolaget?

— Hur skall jag veta det? Men inte kan kronan få mer betaldt för virket än bolaget, och så skall väl kronan ta förtjänst på virket, då det inte blir några skatter från bolaget, och det behöfves mycket pengar, då det skall byggas om eller sättas in nya maskiner, som jämt och ständigt behöfvas, och till alla andra utgifter, så att inte lär det bli stor skillnad.

— Hvad blir det då för fördel? Tror Svensson, att kronans inspektorer bli hyggligare än bolagets eller att de kunna ställa det mera ekonomiskt med arbetet?

— Åhnej, jag tänker det blir samma sak. De säga, att arbetarna själfva skulle få välja inspektorer och förmän; men jag är inte säker på, att det heller vore så bra. Det blefve mycket intriger och försök att ställa sig in. Det vore minsann inte så lätt för sådana förmän, som skulle tillsättas af arbetarna själfva, att hålla ordning på de oordentliga, då de ej kunde skicka af dem.

— Hvad skulle det då bli för nytta, om socialistpartiet finge sitt nya samhällsskick infördt?

— Inte blefve det väl bättre för sådana som mig, men nog hade de nytta däraf, som ha godt hufvud och goda kunskaper och som kunde arbeta sig upp.

— Nå, tror då Svensson, att det blefve mera arbetadt under den nya ordningen?

— Det kan jag inte svara på.

— Men jag tror, att det blefve mindre arbetadt, ty hvarken förmän eller arbetare hade något intresse af att anstränga sig. Det kunde göra dem just detsamma, om kronan hade något större eller mindre inkomst på virket. Och så blefve det nog i allmänhet, om allt skulle drivas för statens räkning. Men då blefve det ju icke mera för folket i sin helhet att dela än förut.

— Det må vara hur det vill med den saken, svarade Svensson, men vi ha den meningen, att vi skola ha makten, ty arbetarna äro flere än herrarna, och den meningen gå vi icke ifrån. Och det vore väl besynnerligt, om vi icke då skulle kunna ställa det så, att det arbetande folket skulle få det mycket bättre än nu och att herrarna i stället finge sämre.

— Men Svensson sade ju nyss, att han inte trodde mycket på, att han och hans kamrater skulle kunna få mer betaldt än nu, ifall ni blefve arbetare åt kronan. Huru kan det stämma ihop?

— Nej, men hör nu, Svensson, afbröt Nordin, tycker inte Svensson, att det skulle vara bra att ha en liten gård eller också en affär, som vore hans egen?

— Jo, det är klart.

— Då vore det ju bra, om man läte den enskilda äganderätten vara i fred, så att skötsamt folk kunde få ett eget ställe eller komma sig upp genom att arbeta för egen räkning, så att man inte nödvändigt behöfde gå i andras tjänst. Det arbetas nu för tiden mycket af dem, som äro fiender till socialismen, för att skaffa egna hem åt arbetare, som önska få sådana, särdeles egna hem på landet med jordbruk. Jag tror nog, att ni socialister liksom andra tycka om att ha något eget.

— Jag skall säga, att vi inte tänker så mycket på

den saken. Vi hör mera talas om, att man måste ändra om allting, innan det kan bli bra ställt i landet.

— Nå, men tycker Svensson det är så trefligt, när ni strejkar, som ej är långt emellan, t. ex. storstrejken för två år sedan?

— Nej, huru skulle det kunna vara trefligt? Det är inte trefligt för oss och inte för hustru och barn heller. Men hvad vill man göra? Man måste hålla ihop, om det också är aldrig så svårt. Våra föreningar är en stor rörelse. Det måste vara några, som äro ledare, och de andra måste vara solidariska och följa med. Det är alltid så. Vi gå fram som trogna kamrater och skola nog till slut vinna, om det också kännes svårt, medan striden pågår.

Det var nu icke mer att fråga Svensson om. Sedan denne hunnit ett stycke bort, sade Nordin:

— Den där var visst icke af de värsta socialisterna, snarare tvärtom; men vi hörde, hvad vi visste förut, att de hålla hårdt tillsammans och att de i alla väder följa med, antingen de vilja eller ej.

— Ja, svarade Wågman, och det farliga är, att det alltmer är de unga, fanatiska, som taga ledningen och tvinga de mera sansade. Hurudana skola de uppväxande pojkarna bli, som komma under sådant inflytande?

— Då det är så illa ställt, tror du icke det då är nödvändigt, att alla, som vilja bevara vår samhällsordning och skydda, hvad som hittills varit rätt här i landet, hålla ihop emot socialismen?

— Jo, det är vår stora skyldighet, och det icke blott för vår egen skull, utan för hela landets.

— Det är rätt, kära Wågman, och jag förstår icke, att en förständig medborgare kan tycka på annat sätt. Men det liberala partiet, som du ju haft stora sympatier för, tänker inte på det sättet. Staaff, som för det partiets talan, sade i sitt tal i Dalarna i juni månad, att liberaler och socialdemokrater måste hålla tillsamman för att, såsom han uttryckte sig, bryta högerväldet. Att det är partiets mening kan man för öfrigt förstå af dess valupprop, som framställer högern såsom anstiftare af allt tänkbart ondt, men inte gör en enda anmärkning mot

socialdemokraterna och som från början till slut varnar för högern, men icke med ett ord varnar för socialisterna. Den där alliansen med socialisterna tycker jag är en skam för det liberala partiet.

— Men det tyckes nu blifvit strid om den saken mellan liberala tidningar.

— Den striden gäller bara, om de skola gå tillsammans vid valen, så att liberalerna ska hjälpa de socialistiska kandidaterna, då de ej ha utsikter att få igenom sina egna. Det tyckte Aftonbladet och Stockholms-Tidningen vara för starkt, så att de satte sig emot Staaffs mening; men då det är frågan om, att de båda partierna skola rösta tillsammans i riksdagen, då får ingen svika, som vill kallas liberal. De som en gång svurit på att tillhöra partiet tvingas att rösta med socialisterna, då ledningen så befäller.

— Jag vet nog, att liberaler och socialister många gånger rösta på samma sätt i riksdagen; men hvart parti har väl sin frihet, så att de rösta olika, när de ha olika åsikter.

— Ja, det vore ju det naturliga; men det är det bedröfliga, att det liberala partiet inte har några fasta åsikter, utan alltjämt mer och mer drages åt det socialistiska hållet. Det är redan flere bemärkta män, Lindhagen, Palmstierna, Åkerman, Bäckström m. fl., som öfvergått offentligen, och många flere finnas, som stå dem ganska nära. Det är sådana herrar, som draga med sig liberala samlingspartiet i riksdagen och förmå det att rösta på rent radikala förslag, som den stora massan liberaler i landet icke skulle vilja vara med om. Och hvarför göra de det, om inte för att stå väl med socialisterna?

— Detta är mycket orätt, det erkänner jag öppet. Jag har verkligen inte tänkt mig, att män, som man väl ansett sig kunna ge sitt hela förtroende, skola i riksdagen visa en sådan osjälfständighet.

— Liberalerna äro på en galen väg. Denna allians med socialisterna, som de borde bekämpa, är en olycka för landet och kommer att leda till deras egen undergång.

— Jag börjar förstå, att liberalerna inte längre äro

hvad de varit, och jag inser, att jag icke längre kan gå med dem.

— Vi ha alltid varit vänner, slutade Nordin samtalet, och jag är bra glad att vi nu också kunna gå som vänner till valurnan.

